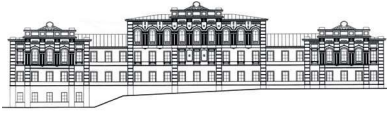

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

**КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ:
ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ**

**CULTURAL STUDIES AND SOCIAL COMMUNICATIONS:
INNOVATION STRATEGIES OF DEVELOPMENT**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(21–22 листопада 2024 року)**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
(November 21–22, 2024)**

У 2 частинах

Частина 1

**ПРИСВЯЧЕНА 95-РІЧЧЮ
ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**

**DEDICATED TO THE 95TH ANNIVERSARY
OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE**

Харків, ХДАК, 2024

Друкується за рішенням ученої ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 6 від 29.11.2024 р.)

Редакційна колегія:

Рябуха Н., д-р мистецтвозн., доц., в.о. ректора ХДАК, голова оргкомітету;
Соляник А., д-р пед. наук, проф., проректор з наукової роботи ХДАК;
Косачова О., канд. наук із соц. комунікацій, доц., голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ХДАК (НТСА ХДАК);
Мачулін Л., канд. філос. наук, ст. викл., зав. редакційно-видавничого відділу ХДАК;
Афенченко Г., канд. соціол. наук, доц. ХДАК;
Бірюва О., канд. іст. наук., доц. ХДАК;
Булах Т., д-р наук із соц. комунікацій, доц. ХДАК;
Воскобойнікова Ю., д-р мистецтвозн., проф. ХДАК;
Коновалова І., д-р мистецтвозн., доц., зав. каф. теорії та історії музики ХДАК;
Коржик Н., канд. наук із соц. комунікацій, доц., декан факультету культурології та соц. комунікацій ХДАК;
Лисенкова В., д-р філос. наук, доц., зав. каф. мистецтвозн. ХДАК;
Любченко О., студ. ХДАК;
Мостова І., канд. мистецтвозн., доц., декан факультету хореографічного мистецтва ХДАК;
Попова-Коряк К., канд. юрид. наук, ст. викл. ХДАК;
Радько О., канд. психол. наук, доц. ХДАК;
Рибалко С., д-р мистецтвозн., проф. ХДАК;
Фесенко І., канд. філол. наук, доц. ХДАК;
Шарпило М., аспірант ХДАК;
Шелестова А., канд. наук із соц. комунікацій, доц. ХДАК.

К 90 Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку :
матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.)
У 2 ч. Ч. 1 / Харків. держ. акад. культури ; [під ред. доц. Н. Рябухи та ін.]. —
Харків : ХДАК, 2024. — 288 с.

Д. Білавич. — Львів: *Апріорі*, 2006. — 606 с., іл., яка оснований на оригінальному варіанті рукопису, містить ілюстрації з особистого архіву М. Голинського, а також науково-допоміжний апарат.

Отже, «Спогади» Михайла Голинського є не лише цінним музейним артефактом, але й джерелом важливої інформації про епоху, концертне життя й оточення співака.

Ю. Нікольченко

**ГУРІЙ БУХАЛО — ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА
В РІВНЕНСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ**

J. Nikolchenko

**GURIY BUKHALO — A RESEARCHER OF THE HISTORY
AND CULTURE OF THE UKRAINIAN COSSACKS
AT THE RIVNE REGIONAL MUSEUM OF LOCAL LORE**

На початку ХХІ ст. Україна переживає складний період своєї історії. Зміна формації, цінностей, пріоритетів та менталітету її громадян вплинула на визначальну роль музею як соціального інституту, де музейна справа — одна з найяскравіших та найважливіших сфер людської діяльності. Українські музеї, як скарбниці народної пам'яті, у всі роки незалежності є джерелом духовних сил, збереження колективної пам'яті, збагачення та розвитку інтелекту нації.

Музейна справа є частиною системи духовного життя громадян України, який безпосередньо впливає на їхню освіту, розвиток і виховання, особливо в умовах російської військової агресії. Входячи українського суспільства, зокрема галузі культури, до світового інформаційного простору в умовах війни потребує інноваційних підходів до використання засобів музейної педагогіки як інструментів формування громадянина-патріота ХХІ ст.

У цьому контексті особливого значення набуває діяльність Рівненського обласного краєзнавчого музею (далі — РОКМ), який активно використовує свій науково-просвітницький потенціал, базуючись на винятковому досвіді тривалого наукового студіювання проблем героїчної історії українського народу, особливо на її визначальних етапах, зокрема в період Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., рушійною силою якої було козацтво. У музеї ця тема знайшла своє відображення не тільки в унікальних артефактах та змістовній експозиційній і виставковій роботі, а й у результатах його науково-дослідницької діяльності.

Ця проблема стала домінантною в наукових студіях відомого рівненського історика, музеєзнавця і краєзнавця, фахівця з історії Національно-визвольної війни, багаторічного завідувача відділом історії РОКМ, кандидата історичних наук Гурія Бухала (1932–2008).

Проблема винятковості наукової спадщини Гурія Бухала в дослідженні Національно-визвольної війни, зокрема Берестецької битви, тісно пов'язана з діяльністю РОКМ і має вагомий обсяг минулого й сучасного вітчизняного та зарубіжного наукового, науково-просвітницького й публіцистичного студіювання. Протягом тривалого часу вона привертала та продовжує привертати увагу вітчизняних та зарубіжних науковців, завдяки її актуальності, особливо в сьогоденні, коли український народ, натхненний звитягою Запорізького козацтва,

веде героїчну боротьбу з російськими агресорами за свободу і незалежність власної держави.

На 70-ті–90-ті роки припадає активна наукова діяльність Гурія Бухала в царині історії та культури українського козацтва. В означений час його наукові студії зацікавили авторитетного вітчизняного вченого, старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР Ігоря Слабеєва (1923–1989). Саме він у 1976 р. запропонував Гурію Бухалу під своїм керівництвом розпочати роботу над дисертацією для здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.

Зважаючи на наукові інтереси Гурія Бухала та вільне володіння польською мовою, у 1975 р. було затверджено тему його майбутньої дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: «Визвольна війна українського народу 1648–1654 років у сучасній польській історіографії».

Вища атестаційна комісія визначила Інститут суспільних наук АН УРСР (м. Львів) провідною науковою установою для підготовки дисертації, а установою, де вона виконувалася — РОКМ, у якому Гурій Бухало працював завідувачем відділу історії.

Основний зміст свого дисертаційного дослідження пошукувач виклав у публікаціях: «Сучасна польська історіографія про возз'єднання України з Росією», «До питання щодо використання джерел про визвольну війну українського народу 1648–1654 років у працях сучасних польських істориків», «Історики ПНР про спільну боротьбу українських і польських трудящих проти гнобителів у 1648–1654 рр.», «Польская историография о воссоединении Украины с Россией».

Попри вимушену «данину» тогочасній радянській ідеологічній доктрині щодо історії та культури України, Гурій Бухало у своїх публікаціях і дисертації наповнив реальним змістом білі й чорні плями найтрагічнішого періоду у взаємовідносинах України й Польщі у Новий час. Без перебільшення в наукових студіях Гурія Бухала, за складних умов «партійності науки в СРСР», відроджувалася історична істина, відтворювалася правдива картина історії національно-визвольної боротьби українського народу в другій половині XVII ст.

Роботу над дисертацією Гурій Бухало завершив у травні 1980 р. Блискучий її захист відбувся 26 червня 1980 р. на засіданні Спеціалізованої вченої ради Інституту історії АН УРСР. Проблеми, що знайшли своє відображення на її сторінках, однаково були й залишаються в сьогоденні, важливими та актуальними як для української, так і для польської історичної науки. Основною метою дисертації її автор вважав проведення глибокого аналізу широкого кола праць сучасних (1953–1979 рр.) польських істориків, присвячених Національно-визвольній війні українського народу. Одним із завдань визначалася необхідність виявити недостатньо досліджені питання й окремі недоліки, що мали місце у висвітленні та оцінці сучасними польськими істориками окремих подій визвольної війни.

Для реалізації поставленої мети й завдань Гурій Бухало використав оригінальну структуру дослідження, що складається з трьох розділів, основними з яких, на нашу думку, були перший: «Історіографія Польської Народної Республіки про передумови визвольної війни українського народу 1648–1654 років» і другий: «Визвольна війна українського народу 1648–1654 років у висвітленні істориків Польської Народної Республіки». У третьому розділі автор дисертації аналізує позицію сучасних

польських істориків щодо Переяславських домовленостей січня 1654 р. між Гетьманщиною і Московським царством.

Вражає обсяг опрацьованого в дисертації історіографічного матеріалу, як польського, так і вітчизняного. На її сторінках були глибоко проаналізовані праці відомих польських істориків С. Арнольда, Л. Базилева, Б. Барановського, В. Бортновського, М. Ваврикової, С. Вархолика, Я. Виммера, Є. Вислоцького, З. Вуйцика, А. Вичанського, С.-Ф. Тверського, Ю. Геройського, М. Горна, Е. Горнової, О. Гурки, Ю. Дересевича, З. Іжиковського, З. Качмарчика, А. Керестена, В. Куди, В. Куркевича, Ю. Лещинського, С. Либишовської, Г. Лябуди, Я. Мацешевського, Я. Паєвського, К. Пиварського, Л. Подгородецького, А. Пшибося, Я. Середики, В. Серчика, С. Среневського, Я. Тазьбіра, В. Чаплинського, Я. Шафлика, С. Щетки, Г. Язвинської, а також дослідження українських вчених І. Бойка, В. Борисенка, В. Голобуцького, В. Грабовецького, К. Гуслистого, В. Дядиченка, А. Касименка, М. Ковальського, А. Козаченка, В. Королюка, І. Крип'якевича, Ю. Мицика, В. Пичети, Г. Сергієнка, В. Смоля, І. Стороженка, Ф. Шевченка та інших.

За результатами студіювання проблеми Гурій Бухало першим у радянській історіографії робить висновок, що польські історики 50-х–70-х років, попри певний суб'єктивізм в оцінці подій Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст., причиною, драматичною для обох сторін, конфлікту визнають:

- у політичній сфері — польську імперську політику, що позбавляла український народ навіть перспектив незалежного державного розвитку;
- у соціально-економічній сфері — примусове створення в Україні польських магнатсько-шляхетських фільваркових господарств, які ґрунтувалися на праці закріпачених селян, втрати українськими селянами, міщанами, козаками і дрібною шляхтою особистої власності, курс польського уряду на ліквідацію українського козацтва як стану;
- у національно-релігійній сфері — політику Речі Посполитої щодо ліквідації православ'я в українських землях та примусового насадження католицизму й уніатства, дискримінацію у сфері мови й освіти.

Не залишились поза увагою Гурія Бухала і непоодинокі факти щодо участі поляків у війні, але на боці українських козаків і повстанців. На його думку, радянських істориків повинні зацікавити свідчення, наведені польськими істориками (Б. Барановським, С. Либишовською, В. Чаплинським), оснований на аналізі виявлених документів щодо безпосередньої участі в боротьбі проти польських магнатів і шляхти, вихідців з Польщі — селян, ремісників, міщан, дрібної шляхти у складі козацько-селянських військ. Означене питання, на його думку, в історіографії Польщі було досліджене більш глибоко, ніж у радянській. Це був відверто сміливий висновок як для дисертанта в СРСР 70-х років!

Вже багато років привертає увагу науковців історичний нарис Гурія Бухала «Круг містечка Берестечка. Рівне. 1993. 104 с.», виданий до 445-ї річниці Берестецької битви. У книзі були ретельно проаналізовані раніше не відомі джерела щодо подій у Гетьманщині, Запорозькій Січі, Речі Посполитій, Московії та Османській імперії напередодні битви, безпосередньо під час битви та після битви з архівів Канади, США і Німеччини.

Наукове студіювання Гурієм Бухалом проблем з історії та культури українського козацтва визначило напрями будівництва відповідних розділів нової експозиції

Рівненського обласного краєзнавчого музею, Державного (нині — Національного) історико-меморіального заповідника «Поле Берестецької Битви», Державного історико-культурного заповідника міста Дубно, Державного історико-культурного заповідника міста Острога.

Практичне значення наукових студій Гурія Бухала в царині козацтвознавства полягає у можливості використання їх методів та інструментів для наступних досліджень за напрямками: археологія, історія, культура, краєзнавство й музеєзнавство України.

Водночас зауважимо, що в сучасному музеєзнавстві в Україні, на наш погляд, існує важлива проблема, без вирішення якої майбутній поступ галузі буде проблематичним. Воно повинно позбутися минулих стереотипів сприйняття музейної інституції як кінцевого результату матеріальної та духовної діяльності соціуму. Навпаки — має стати адекватним викликам часу і найголовніше в цьому поступі — ціннісна система історично-культурних, національних, ідеологічних, загальнолюдських світоглядних переконань. Прикладом слугує діяльність РОКМ щодо використання наукової спадщини Гурія Бухала з історії і культури українського козацтва.

Я. Лихолетов

КРИТЕРІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ, НАПРЯМІВ І МЕТОДІВ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Ya. Likhohietov

CRITERIAL CHARACTERISTICS OF FORMS, DIRECTIONS AND METHODS OF MUSEUMIFICATION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS

Оскільки Закон України «Про охорону культурної спадщини» зовсім не відображає та не визначає методики різноманітних процесів музеєфікації, а єдиний термін, який міститься у Законі, доволі вузько відображає її суть, настає нагальна потреба в розробці основних критеріїв для вибору форм, напрямів та методів музеєфікації. На допомогу приходять теоретичні та практичні напрацювання музеєзнавців, пам'яткознавців, туристознавців, культурологів, етнологів тощо.

На сьогодні, враховуючи розмаїття пам'яток культурної спадщини на теренах України, можна виокремити 9 основних критеріїв, а саме:

1. Історико-культурна цінність (включає в себе всю повноту науково-історичної, естетичної / мистецької, меморіальної та архітектурної). Особливості музеєфікації залежать напряму від встановленої історичної та культурної цінності. Чим така цінність вища, тим більше можна буде залучити відвідувачів, відповідно і проект (загалом) буде більш рентабельним. В Україні найвигідніше музеєфікувати об'єкти за принципом використання в музейно-заповідній мережі.

2. Містобудівне розташування (окреслює територію з наявними пам'ятками відповідно до населеного пункту). Для успішності реалізації проекту треба розуміти, що населений пункт повинен мати дорожньо-транспортну та інженерну інфраструктуру, а також людський ресурс (науковці, фахівці, допоміжний персонал тощо). Виділяють 3 види містобудівного розташування (центр, на околиці, за межами населеного пункту).